

DÖMÖK CSILLA

EURÓPA AZ INTEGRÁCIÓ ÚTJÁN, A NEMZETI ELVTŐL A REGIONALIZMUSIG. SZEGED, EGYESÜLET KÖZÉP-EURÓPA KUTATÁSÁRA. KÖZÉP- EURÓPAI MONOGRÁFIÁK NO. 33. 2025.

*A KÖNYV A SZEGEDI VIRTUÁLIS INTÉZET KÖZÉP-EURÓPA
KUTATÁSÁRA MULTI- ÉS INTERDISZCIPLINÁRIS TUDOMÁNYOS
KÖNYVSOROZATÁNAK (KÖZÉP-EURÓPAI MONOGRÁFIÁK) 33.
KÖTETE.*

Mi is Európa? Teszi fel a kérdést könyvében Dömők Csilla. Megérteni Európát, annak működését, jövőjét csak úgy lehet, hogy bemutatja, hogy az egyesült Európa egy államcsoport kontinentális egysége, jellemzi a homogenitást. Szerinte Európa akkor lesz önmaga, ha képes felismerni ellentmondásait. A könyv egésze tematikus megközelítésű, az egyes kérdések tisztázása elméleti alapon történik, az egység és az identitás története, nagyon hasznos útravaló az érdeklődő olvasónak. A könyv szakmai haszna, hogy láthatjuk az unió alkotó elemeit, vitás pontjait, mai küzdelmét és problémáit, a továbblépés igényét, a jövő megfogalmazását, ami, egyben a létét jelenti.

Az európai identitás a Szerző szerint additív, más identitások mellett (többes számban), amelyek a nemhez, a családhoz, a valláshoz, a helyi, regionális, globális, szakmai, sport hovatartozáshoz kapcsolódnak, összetett identitást jelent.

Igaza van, amikor azt állítja, hogy az Európáról, mint gyakorlati gazdasági unióról alkotott kép volt a legmaradandóbb hatással az európai eszmére. Az 1957-es Római Szerződés hozta létre a kezdetben hat tagállamból álló Európai Gazdasági Közösséget, amely tíz évvel később az Euratómmal és az Európai Szén- és Acél-közösséggel egyesült az Európai Közösségek Szervezetévé.

Egyetértve Dömők Csilla érvelésével, valóban a maastrichti határozatok fontos lépést jelentenek a régiók Európájának politikai kezdeményezéséből és az európai integráció modelljéből politikai valósággá váló továbbfejlesztésében. De a „régiók Európájának” koncepciója csak akkor lesz életképes, ha az európai regionális egységek között a „többsztályú társadalom” veszélyét meg lehet szelídíteni.

Erénye a könyvnek az is, hogy a régió fogalmát meghatározza. A régió kifejezés tehát olyan területre utal, amely bizonyos szempontból homogén. A régiót ennek szellemében az alábbi jellemzőkkel határozza meg: fizikai-földrajzi jellemzők, egy adott területen élő népesség etnikai, nyelvi, kulturális vagy akár vallási közösségei, vagy azok a túlnyomó többség – akik regionális identitást adnak ennek a

területnek, a közös történelmi múlt, az a gazdasági és társadalmi struktúra, amely egy területet jellemez, bizonyos politikai jellemzők, amelyek egy ilyen területet e tekintetben homogén egységgé tesznek, és ezáltal megkülönböztetik másoktól.

Rendkívül aktuális kérdéseket vizsgál, nem csupán integrációtörténet olvashatunk, interdiszciplináris eredményt kapunk a könyv olvasásakor. Sokkal inkább koncentrálni – helyesen – az integráció mozgatórugóira, annak működésére, a mai kérdések fontosságára, hangsúlyozva a közösség eredeti értékeit.

Nem kétséges tehát, hogy a könyv komoly aktualitással rendelkezik egy olyan kutató tollából, aki a nemzetközi térben is számos könyvvel és tanulmánnyal bizonyított.

Az európai identitás fejezet, a föderalizmus és a regionalizmus értékes része a kéziratnak, komoly mérföldköve a könyv üzenetének.

A kollektív (európai) identitás létének és kialakulásának számos történeti és szimbolikus állomása van, ezt plasztikusan mutatja be a Szerző, rávezetve az olvasót annak létre és összetettségére.

Finoman definiálja és megkülönbözteti a regionalizáció és regionalizmus fogalmakat. Véleménye szerint a regionalizáció olyan tendenciák gyűjtőfogalmává vált, amelyek célja, hogy a döntéseket kisebb és jobban irányítható egységekre helyezték át.

A könyv további fejezetében érdekesség, hogy a Szerző a föderalizmust és a szubszidiaritást a politikai vitában és az európai integráció továbbfejlesztésében harci szavakként jellemzi és mutatja be. Többnyire az Európai Unió „centralizmusa” és a tagállamok „hatáskörének erodálása” elleni védekezésnek használják őket. Igaza van abban, hogy valóban elutasítják ezeket, mint az Európai Uniónak a tagállami szuverenitás rovására történő további megerősödésének lehetséges kapuját.

Ami a szubszidiaritás elvét illeti, a föderálisan szervezett közösségen belüli feladatmegosztásra koncentrálnódhat és korlátozódhat. Ez elismerheti és biztosíthatja, hogy a föderalizmus és a szubszidiaritás elve kiegészítik egymást: a föderalizmus a közösség különböző egységekre való felosztásának szervezési elve, a szubszidiaritás mint a feladatok és hatáskörök különböző egységek közötti elosztásának elve.

A föderalizmust multifunkcionális jellegű szervező elvnek mutatja be, így az európai unió rendezőelve is volt, ennek fontosak a mai célkitűzései és ismertetőjegyei, hogy a kis térségek és csoportok önrendelkezését szolgálja a főlé rendelő mindenható egésszel szemben. Védelmet jelentett a modern hatalmak mindenhatóságával, így az abszolutizmussal és a központosítással szemben is. Törekszik a hatalmas szomszédokkal szemben a kis államok túlélési esélyeinek biztosítására. A nemzeti, vallási, gazdasági és társadalmi feszültségek lehetőségei mellett megszervezett államban az önmegtartóztatás eszköze. Kiegyenlítő funkciója van a kis és a nagy csoportok és szervezetek között, illetve a központi hatalom és a részregiók között.

Komoly üzenet ez a mai aktuális történéseknek, mintha letért volna erről az útról a mai brüsszeli irányítás. Pedig a teremtett közösségeknek célszerű betartani azokat az alapértékeket, amit a kezdetkor megfogalmazódott.

Nagy erénye a kéziratnak a föderalizmus rendezőelvének finom, rendkívül szél-eszkörű, valamint a szubszidiaritás kétértelműségének a bemutatása és árnyalása, a közforrások strukturális közösségi elosztásáról megírt vélemény. Rámutat a két fogalom kiegészítő jellegére.

Ezzel el is értünk a könyv egyik legfontosabb üzenetéhez, ami „a nemzetek és régiók Európája” című fejezetben olvasható: „Az európai, a nemzeti és a regionális felelőségek közötti helyes egyensúly kérdése Európa jövője szempontjából kulcsfontosságú kérdéssé válik.” Ez mind annak köszönhető, hogy az Európai Unió számos kihívással néz ma szembe.

A Szerző kritikus, amikor rámutat arra, hogy ma a föderatív jelleg kevésbé van a közbeszédben, sokkal inkább az európai foglalkoztatáspolitikai, az európai szociális unió gondolata, az európai adóharmonizáció, egy európai nyugdíjalap, a kollektív tárgyalási politika európai koordinációja.

A Szerző szerint „a „régiók Európája” kifejezés tehát semmiképpen sem jelenti azt, hogy az államok helyébe a régiók lépnének, mint a Közösség fő építőkövei; nem csak jelenleg, de a jövőben sem.”

Ma Európa fontos kihívása a versenyképesség, a globális gazdasági versenyben való részvétel, ebben szüksége van erős régiókra.

Véleménye szerint – a kifejezés inkább igényt fejez ki arra –, hogy a régiókat az uniós struktúrán belül ismerjék el további önálló entitásként.

Dömök Csilla a régió kifejezést homogén területként fogja fel, amit jellemez a közös történelmi múlt, a gazdasági és társadalmi struktúra, a regionális identitás, a fizikai-földrajzi jellemzők, az etnikai, nyelvi, kulturális és vallási közösségek, egyéb politikai jellemzők.

Szükség van rájuk a globális gazdasági versenyben. Az európai egységes piacon és a globalizált világpiacra nemcsak az államok, hanem a régiók is versenyeznek egymással. Európát újra kell definiálni, ez mindenekelőtt intellektuális és etikai, és nem csupán gazdasági és politikai vita.

A könyv kiváló kísérlet arra, hogy elvezessen bennünket a nemzetállamoktól a regionalizmusig az integráció keretében az európai gondolat megértésére.

Dömök Csilla könyve hasznos olvasmány az Európai Unió kialakulása, mai aktualitásai iránt érdeklődő szakmai közönség számára:

1. Aktuális kérdést dolgozott fel, ami érdeklődésre tart számot a hazai és a nemzetközi tudományos közösség részéről.
2. Tisztázza az integráció (alkotott közösség) alapértékeit, megfogalmazza azok betartásának szükségességét.
3. Segíti a szakmai közönséget az Európai Unió működésének jobb megértéséhez.
4. Kiválóan hasznosítható az egyetemi oktatásban.

Szávai Ferenc